

Principi suočavanja sa prošlošću

Princip: Sa žrtvama i preživelim oružanog sukoba treba postupati s integritetom i dostojanstvom

Studija slučaja

Principi suočavanja sa prošlošću

Principi suočavanja sa prošlošću je građanska inicijativa, koju promovise neformalna koalicija sastavljena od 5 organizacija i jedne stručnjakinje: Fond za humanitarno pravo Kosovo, Kosovski centar za rehabilitaciju preživelih torture, Integra, Inicijativa mladih za ljudska prava, BIRN i Nora Ahmetaj. Grupa je pokrenula ovu zajedničku inicijativu kako bi izradila i usvojila niz principa koji će informisati i usmeriti političke aktere i javnost, o tome kako postupati sa žrtvama, preživelim, bolnom prošlošću i istorijskim narativima. Inicijativa ima za cilj da predupredi štetan diskurs i radnje u vezi sa nasleđem sukoba i poslužiće kao referentni dokument, gde svako ko prekrši njegove principe, za to treba da snosi moralnu odgovornost. Stoga je cilj da se ovi principi primene i da se ispoštuju vrednosti i osećanja koja oni oličavaju, kako bi se osiguralo da žrtve i preživeli ne budu oštećeni i da postupci suočavanja s prošlošću doprinesu procesu pomirenja¹. Sada kada su principi osmišljeni i organizovani, kao i dobro objašnjeni, od ključne je važnosti da budu predstavljeni široj javnosti i pravilno promovisani. Verujemo da je jedan od načina da učinimo da ljudi shvate važnost principa da govorimo o šteti, posledicama i bolu koji mogu biti naneti u situacijama kada su ovi principi prekršeni. S tim u vezi će koalicija objaviti par analiza koje će prirediti Fond za humanitarno pravo Kosovo (FHPK), u nastojanju da predstavimo konkretne primere iz prošlosti, u kojima su principi pravilno korišćeni ili čak i zloupotrebljeni. Jedan od ovih principa glasi „Sa žrtvama i preživelim oružanog sukoba treba postupati s integritetom i dostojanstvom“.

Sa žrtvama i preživelim oružanog sukoba treba postupati s integritetom i dostojanstvom

Društvo mora prihvatiti patnju žrtava i tretirati ih s poštovanjem i dostojanstvom. Mora se suprotstaviti štetnoj stigmati i predrasudama na svim nivoima. Ovo je od suštinske važnosti kako bi se žrtve podržale u njihovoj reintegraciji u društvo. Društvo na Kosovu mora jednako postupati prema ženama, muškarcima i deci koja su propatila tokom sukoba. Kroz njihovo učešće u društvu, njihova iskustva se prepoznaju i poštuju.

Uvod

Prema Kancelariji za pravosudne programe, Ministarstva pravde Sjedinjenih Američkih Država, „osnova prava žrtava krivičnih dela uključuju, između ostalog, pravo da se prema njima postupa jednako, s dostojanstvom, osetljivošću i poštovanjem²“.

Prava žrtava su zaštićena i našim propisima na snazi, a takođe su zagarantovana Ustavom Republike Kosovo. Ova prava su sastavni deo i zagarantovana su u okviru osnovnih ljudskih prava, kao nepovredivih prava, koja se uobičajeno štite i poštuju i tokom raznih krivičnih postupaka.

Ustav Republike Kosovo, koji predstavlja najviši pravni akt naše zemlje, u okviru svojih normi, odnosno u članovima 23 i 26, štiti ljudsko dostojanstvo i integritet. U skladu sa tim članovima „Ljudsko dostojanstvo je neosporivo i predstavlja osnov svih ljudskih prava i osnovnih sloboda“ i „Svako lice ima pravo na poštovanje njegovog/njenog fizičkog i psihičkog integriteta.³“.

Međunarodni komitet Crvenog krsta je u jednoj od svojih publikacija naglasio potrebu da „društvo nauči mlađe generacije minimalnim standardima ponašanja koji obezbeđuju da se ljudski integritet i dostojanstvo poštuju u

¹ Principi SRB (yih-r-ks.org)

² Kancelarija za pravosudne programe, SAD Ministarstvo pravde, <https://www.victimlaw.org/victimlaw/pages/victimsRight.jsp>

³ Ustav Republike Kosovo, članovi 23 i 26, strana 7, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702>

vreme mira, kao i u ratu⁴”. Prema jednoj publikaciji Sbunkera: „Kada se ispričaju priče žrtava, žrtve postaju više od brojke. Njihovim uključivanjem u kolektiv, njihovim iskustvima se daje vrednost i značenje⁵”.

Stoga, uviđajući važnost dostojanstvenog postupanja prema žrtvama rata na Kosovu i ravnopravnog uključivanja njihovih iskustava u društvo, u nastavku ove analize osvrnućemo se na jedan slučaj u kojem je jedna preživela seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu javno ispričala svoju priču o silovanju. Ova studija slučaja je dobar primer poštovanja ovog načela. Osim što je napravila tako važan korak u svom životu, ista je i u nastavku zagovarala da se prizna sve ono što su doživele sve žrtve seksualnog nasilja na Kosovu. Posledično, njena priča je naišla na izuzetno pozitivan prijem državnih i nedržavnih aktera, ali je sa istom energijom primljena i od građana Republike Kosovo, i pridobila je njihovu veliku podršku. Njena priča se čula širom Kosova, ali i dalje.

Slučaj Vafije Krasniqi

Povodom obeležavanja 19. godišnjice Kosovskog centra za rehabilitaciju preživelih torture (QKRMT) i u saradnji sa Radio-televizijom Kosova (RTK), intervjuisana je Vafije Krasniqi, preživela seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu i predočila je svoju priču svim prisutnima i gledaocima koji su je pratili. Javno je ispričala priču o svom silovanju kada je imala samo 16 godina⁶.

Ispovest koju je iznela Krasniqi, bila je prva otvorena ispovest jedne od žrtava seksualnog nasilja na Kosovu⁷. I kao takva, njena priča je dobila veliku podršku, i prokrčila je put za prepoznavanje drugih žrtava seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu.

Istog dana kada je ispričala svoju priču, prva podrška stigla joj je od bivše predsednice Kosova, Atifete Jahjaga. U objavi na svom nalogu na društvenoj mreži Fejsbuk ona je napisala da je Vafije Krasniqi „razbila muk govoreći otvoreno o svom gorkom iskustvu, kao posledica zločina počinjenog nad njom... Stoga je Vafijin primer zapravo odraz nade da ćemo, uprkos poteškoćama, predanošću svakog od nas, uveriti preživeli da oni i one nisu sami, te da ćemo uvek biti uz njih - posebno u narednoj bici, onoj za pristup pravdi⁸”!

Ispovest Vafije Krasniqi ohrabrila je veliki broj žrtava da se prijave za status žrtve seksualnog nasilja na Kosovu. Ovo je potvrdio onlajn portal Insajderi, navodeći da je samo tokom nedelje u kojoj je Krasniqi iznela svoju ispovest, oko 700 žena silovanih tokom rata provereno od strane Državne komisije za verifikaciju žrtava seksualnog nasilja.⁹

Time što je dobila pravu podršku kada je reč o njenim iskustvima, omogućeno joj je da se uključi u društvo ravnopravno sa svim ostalim građanima, prepoznajući njen bol, kao i bol mnogih drugih žrtava koje su podelile svoja iskustva, slična njenom.

Vafije Krasniqi, su kao prvoj žrtvi koja je javno ispričala svoju priču, upućene brojne čestitke različitih lokalnih aktera, koji su joj odali počast za hrabrost i smelost koju je pokazala iznoseći svoju priču pred svima. Na taj način, ona je postala glas mnogih nemih žrtava obavijenih velom stigme. Ona je nadahnula sve da se bore za prava koja im po zakonu pripadaju i da traže pravdu za zločine koji su nad njima počinjeni.

⁴ Međunarodni komitet Crvenog krsta, Zaštita žrtava oružanih sukoba kroz poštovanje međunarodnog humanitarnog prava, <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/57jpnz.htm>

⁵ Sbunker, Viktimologija u tranzicionoj pravdi, <https://sbunker.net/teh/89998/viktimologija-ne-reitesine-tranzicionale/>

⁶ Onlajn video, RTK, 16.10.2018. https://www.youtube.com/watch?v=0xalrKa_bNg

⁷ Telegrafi, 17.10.2018. <https://telegrafi.com/rrefimi-vasfije-krasniqit-dy-dekada-pas-tmerrit-te-perjetuar-gjate-luftes-ne-kosove-video/>

⁸ Insajderi, 16.10.2018. <https://insajderi.org/postimi-prekes-i-jahjages-me-gruan-kosovare-viktme-e-dhunes-seksuale-gjate-luftes/>

⁹ Insajderi, 16.10.2018. <https://insajderi.org/kush-eshte-vasfije-krasniqi-goodman-gruaja-e-dhunuar-gjate-luftes-qe-do-rrefehet-sonte-publik-ne-rtk/>

Studija slučaja

Za iskazanu hrabrost dobila je razna odlikovanja najviših državnih institucija. Nakon njenog televizijskog nastupa, odlikovana je titulom „Zasluzni građanin Republike Kosovo“ od tadašnjeg predsednika Kosova, Hashima Thaçija. Bivši predsednik joj se u govoru koji je održao, zahvalio na izuzetnoj hrabrosti koju je pokazala Vasfije Krasniqi. On je, između ostalog, rekao da joj dodeljuje ovo odlikovanje „za rad i doprinos dat u zaštiti i promovisanju istine“.

Ona se istog dana sastala i sa tadašnjim premijerom Kosova, Ramushom Haradinajem, koji joj je rekao „time što ste primer mnogim drugim žrtvama, vi ste glas istine koja se desila našem narodu i na ovaj način krčite put pravdi koje nema već dve decenije“.

Nakon ovog sastanka, Vasfije Krasniqi je izjavila da je uz podršku koju je dobila od svoje porodice i svog okruženja uspeła da nastavi svoj život i tako postane glas mnogih drugih žrtava¹⁰.

Pored navedenog, Vasfije Krasniqi je dobila priznanje i od Ministarstva kulture, omladine i sporta (MKOS). Ovu zahvalnost primila je od bivšeg ministra MKOS-a, Kujtima Gashija, „za poseban i redak doprinos u podizanju svesti domaće i međunarodne javnosti kroz umetnost o onome što su doživele i patnji preko 20 hiljada albanskih žena tokom rata na Kosovu 1998-1999¹¹“.

Dan nakon njene javne izjave, Vasfije Krasniqi je primio bivši predsednik Opštine Vučitrn, Xhafer Tahiri. Isti joj je dodelio „Grb Vučitrna“, zbog „izvanredne hrabrosti, za razbijanje stigme...¹²“.

U čast ove kategorije žrtava, simbol nezavisnosti Kosova „NEWBORN“, je na 12. godišnjicu proglašenja nezavisnosti, posvećen preživelim seksualnog nasilja tokom rata, kako bi se podigla svest javnosti o položaju preživelih, ali posebno u cilju borbe protiv stigme i animiranja za veću podršku preživelim.“ Prema rečima direktorke QKRMT-a, Feride Rushiti, svako od slova spomenika „NEWBORN“ je isprepletano sa ispovestima žrtava seksualnog nasilja širom sveta¹³.

Ispovest Vasfije Krasniqi nije se čula samo na Kosovu, već i u američkom i italijanskom kongresu. Dana 30. aprila 2019. godine u Odboru za spoljne poslove u Njujorku, održana je rasprava na kojoj je Vasfije Krasniqi svedočila o silovanju tokom rata na Kosovu¹⁴. Njena ispovest naterala je sve prisutne da sa njom saosećaju.

Priču Vasfije Krasniqi 26. juna 2019. čuli su predstavnici Senata i Kongresa Italije, gde je svedočila o silovanjima koja su se dogodila u poslednjem ratu na Kosovu¹⁵.

Na taj način je iskoristila svoju priču kao sredstvo da se prepoznaju sve žrtve seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, kao i da njihova iskustva budu prepoznata i poštovana.

Na parlamentarnim izborima 2021. godine Vasfije Krasniqi se kandidovala za poslanicu, izjavivši „kandidovaću se za mesto u Skupštini Republike Kosovo kako bih aktivnije zastupala preživеле seksualnog nasilja iz poslednjeg rata na Kosovu¹⁶“. Posledično, ona je izabrana među 10 najglasanijih poslanica na Kosovu¹⁷.

Priča i hrabrost koju je pokazala Vasfije Krasniqi učinile su da je prepoznaju i cene svi građani Kosova a

¹⁰ Albinfo.ch, 18.10.2018. <https://www.albinfo.ch/presidenti-i-jep-medaljen-vasfije-krasniqi-goodman/>

¹¹ Ministarstvo kulture, omladine i sporta, ministar Gashi dodelio zahvalnost Vasfije Krasniqi Goodman, <https://www.mkrs-ks.org/?page=1,6,2136#.Yh9txorMKUK>

¹² Kallxo.com, 19.10.2018. <https://kallxo.com/shkurt/vasfije-krasniqi-goodman-dekorohet-me-titullin-emblema-e-vushtrrise/>

¹³ RTK Live, 17.02.2020, <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=412388>

¹⁴ Kosovo's wartime victims: the quest for justice, hearing before the committee on foreign affairs house of representatives, Page 5, <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20190430/109398/HHRG-116-FA00-Transcript-20190430.pdf>

¹⁵ Koha.mk, 25.06.2019, <https://www.koha.mk/vasfije-krasniqi-goodman-neser-deshmon-para-senatit-dhe-kongresit-italian/>

¹⁶ RTK Live, 18.01.2021, <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=493476>

¹⁷ Telegrafi.com, 04.03.2021, <https://telegrafi.com/10-femrat-te-votuara-ne-kosove/>

indirektno je pomogla da svi prepoznaju i poštuju sve ostale žrtve iz ove kategorije.

Kao što je gore objašnjeno, analiza predstavlja pozitivan slučaj koji treba ohrabriti i pozdraviti, ali nisu sve žrtve rata na Kosovu tretirane na ovaj način. Slučaj Vasfije Krasniqi treba uzeti kao uzor, kako treba podržavati i postupati sa žrtvama rata na Kosovu.

Preporuke

Prvo, preporučujemo da „Principi suočavanja sa prošlošću¹⁸“ budu ispoštovani i usvojeni od strane svih političkih i javnih aktera, koji se bave suočavanjem sa prošlošću.

Svi javni i politički akteri, ali i građani Republike Kosovo moraju prihvatiti i postupiti dostojanstveno sa svim žrtvama rata na Kosovu, posebno sa žrtvama seksualnog nasilja.

Ovaj projekat se realizuje uz podršku Ambasade Švajcarske na Kosovu i Britanske ambasade u Prištini, putem Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) na Kosovu, a sadržaj ove analize ne odražava nužno njihova gledišta

¹⁸ [Principi SRB \(vihr-ks.org\)](http://PrincipiSRB(vihr-ks.org))

 @dwpkosovo

 @dwpkosovo

 @dwpkosovo

 dwpkosovo